

18.12.2001

568/4/01, 840/4/01

Ratkaisija: Oikeusasiamies Lauri Lehtimaja

Esittelijä: Esittelijä Jari Pirjola

PÄÄTÖS KANTELUUN POLIISIMIEHEN ANTAMAA HAASTATTELUA KOSKEVASSA AS- ASSA

1 KANTELU

A ja B arvostelevat eduskunnan oikeusasiamiehelle 19.2.2001 ja 13.3.2001 kumpikin erikseen osoittamissaan kantelukirjoituksissa Kokkolan kihlakunnan poliisilaitoksen vanhemman konstaapelin C:n Yleisradion ruotsinkielisessä televisio-ohjelmassa "Kustkanalen" 25.11.2000 antamia lausuntoja. C sanoi haastattelussa pitävänsä sekä Seksuaalinen tasavertaisuus -nimisen yhdistyksen (jatkossa: SETA ry:n) toimintaa että homoseksuaalisuutta "sairaana". C antoi haastattelun poliisin toimitiloissa ja esiintyi poliisin virkapuvussa. Kantelijoiden mukaan C:n televisio-ohjelmassa esittämät kannanotot homoseksuaaleista ja SETA ry:stä olivat syrjiviä ja loukkaavia sekä poliisin arvolle sopimattomia.

2 SELVITYS

Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto ja Kokkolan kihlakunnan poliisilaitos antoivat asiasa lausunnon. Kokkolan kihlakunnan poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli C antoi 25.3.2001 päivätyn selvityksen. Tänne toimitetut lausunnot lähetettiin 4.4.2001 C:lle tiedoksi. Lausunnot ja selvitys ovat tämän kantelupäätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Yleisradion toimittaja oli pyytänyt C:tä haastateltavaksi televisio-ohjelmaan, joka käsitteli mm. SETA ry:n toimiston avaamista Kruunupyssä. Ohjelmaan oli haluttu haastateltavaksi kruunupyyläinen, joka kertoisi oman näkemyksensä asiasta. C suostui antamaan haastattelun. Hänet esiteltiin haastattelussa "paikallispoliitikkona" ("lokalpolitiker"), mutta hänen ammatikseen oli kuvaruudussa tekstitetty vanhempi konstaapeli (äldre konstapel). Haastattelu tehtiin poliisin toimitiloissa ja C esiintyi haastattelussa poliisin virkapuvussa. Haastattelussa hän ilmoitti pitävänsä sekä SETA ry:tä että homoseksuaaleja "sairaina" ja kertoi, ettei sellaisia pitäisi olla edes olemassa.

3.2 Oikeusohjeet

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alku-

perän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henki-
lööön liittyvän syyn perusteella ilman hyväksyttävää perustetta. Vastaava ns. syrjintäkielto sisältyy
myös useisiin kansainvälisiin ihmisoikeusasiakirjoihin.

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja
vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18-19/1990) 10 artiklan 1 kohdassa jokaiselle
taataan sananvapaus, johon sisältyy vapaus pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja
ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisiin siihen puuttumatta. Artiklan 2 koh-
dassa annetaan kuitenkin sopimusvaltioille mahdollisuus sananvapauden käytön rajoittamiseen:
*"Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sel-
laisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty lais-
sa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden,
alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuu-
den estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oi-
keuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuim-
ten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi."*

Poliisilain (493/1995) mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen,
yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen
ja syyteharkintaan saattaminen (1 §). Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä so-
vinnollisuutta edistäen (2 §).

Poliisiasetus (1112/1995) edellyttää poliisimiehen käyttäytyvän virassa ja yksityiselämässään si-
ten, ettei poliisin arvo siitä kärsi (13 §:n 2 momentti). Myös valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n
2 momentin mukaan virkamiehen tulee käyttäytyä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Rikoslain 11 luvun 8 §:ssä kielletään kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Säännöksen mukaan
se, joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan
tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastetta-
vaa kansanryhmää, on tuomittava rangaistukseen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Rikoslain 11 luvun 9 §:ssä säädetään rangaistavaksi mm. virkatoiminnassa harjoitettu syrjintä, mil-
loin joku ilman hyväksyttävää syytä asetetaan ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonom-
paan asemaan mm. sukupuolisen suuntautumisen johdosta.

3.3

Selvitys ja lausunnot

C lausuu omassa selvityksessään: *"- - -minulla sattui juuri tuona päivänä olemaan työpäivä ja
koska kuljen Kruunupyystä asti Kokkolan poliisilaitoksella työssä, ei minulla tuolloin ollut käy-
tössäni siviiliasua, enkä tuolloin edes ajatellut, ettenkö voisi ajatuksiani lausua julki myös poliis-
in virkapuvussa, koska kaiken lisäksi menimme ohjelman tekoon paikkaan, johon asiakkailla
ei ole mahdollisuutta edes tulla. Se mitä lausuin ohjelmassa on täysin henkilökohtainen mielipi-
teeni, enkä missään vaiheessa ole jonkin ryhmän puolesta tuonut ajatuksiani julki. Käsittääkse-
ni minulla on myös perustuslailliset oikeuteni sanoa mielipiteitäni asioista, joita itse pidän sai-
raina, olin sitten virkapuvussa tai siviilissä kunhan en sekoita niitä virkatehtäviini ja nämä asiat*

pidän takuulla erillään."

Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto toteaa omassa lausunnossaan: "*Vaikkakin vanhempi konstaapeli C on selvityksensä mukaan esittänyt kyseisessä haastatteluohjelmassa henkilökohtaisia mielipiteitään tavallisena kruunupyyläisenä, esittää poliisin lääninjohto käsityksensä, ottaen huomioon C:n esiintyminen poliisin virkapuvussa, virka-aikana sekä poliisin toimitiloissa, että C ei ole käyttäytynyt siten, kuin poliisiasetuksen 13 §:n 2 momentissa säädetään."*

Kokkolan kihlakunnan poliisilaitos toteaa lausunnossaan: "*- - - kantelun kohteena olevassa asiassa, C on joutunut haastattelutilanteeseen työvuoronsa aikana, eikä hän ilmeisesti huomannut sitä, että tällaisista asioista omia mielipiteitä lausuessaan ei sovi olla virkapuvussa eikä haastattelua antaa edes poliisin toimitiloissa. C selittää antaneensa haastattelun tavallisena kruunupyyläisenä, eli niin kuin toimittajat ovat halunneetkin. Hänen olisi kuitenkin pitänyt tietää, ettei hän olisi saanut antaa haastattelua poliisin virkapuvussa, koska silloin sanoma leimautuu hyvin herkästi poliisin kannanottona."*

3.4

Oikeusasiamiehen kannanotto

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Vaikka poliisimiehellä poliisiasetuksen 13 §:n 2 momentin mukaan onkin velvollisuus myös yksityiselämässään käyttäytyä siten, ettei poliisin arvo siitä kärsi, oikeusasiamies ei ole puuttunut poliisimiehen edesottamuksiin tämän yksityiselämässä, ellei kysymys ole ollut esimerkiksi viran kannalta sopimattomien etuuksien vastaanottamisesta tai sellaisesta esiintymisestä, joka voidaan yleisön silmissä yhdistää poliisin virkarooliin.

Tässä tapauksessa C on ilmoittanut antaneensa televisio-haastattelun yksityishenkilönä eikä haastattelulla olekaan ollut yhteyttä hänen virkatehtäviinsä. Haastattelu on kuitenkin annettu virka-aikana, poliisin toimitiloissa ja C on esiintynyt haastattelutilanteessa poliisin virkapuvussa. Kuvaruudun tekstistä on käynyt ilmi, että hänen virka-asemansa on vanhempi konstaapeli. Näin ollen hänen lausumansa on voitu käsittää poliisimiehen viran puolesta esittämäksi mielipiteeksi, siitä huolimatta, ettei televisio-ohjelmassa ole nimenomaisesti annettu ymmärtää C:n antaneen lausuntoja viran puolesta tai muuten poliisikunnan edustajana.

Näin ollen tulee pohdittavaksi, onko C haastattelussa lausunut jotakin sellaista, mitä hän virkaroolissaan ei olisi voinut lausua.

Sananvapaus kuuluu perusoikeutena myös poliisimiehille. Sekä valtion virkamieslaista että poliisilaista johtuu kuitenkin eräitä poliisimiehen virkarooliin liittyviä käyttäytymisvelvoitteita, jotka tosiasiallisesti rajoittavat poliisimiehen sananvapautta. Omia mielipiteitään esittäessään poliisimiehen tulee pysyä asiallisuuden rajoissa. Sellaisetkin mielipiteen ilmaisut, jotka vielä keskivertokansalaiselle voitaisiin sallia, eivät välttämättä sovi poliisimiehen julkisesti esittämiksi.

Yksittäisen poliisimiehen julkisesti esittämistä mielipiteistä tehdään helposti päätelmiä myös poliisin yleisestä suhtautumisesta ajan ilmiöihin. Ei ole merkityksetöntä, millainen kuva poliisin asenteista julkisuuteen välittyy. Poliisilla on yhteiskunnassamme keskeinen tehtävä erityisesti vähem-

mistöjen turvaamisessa. Poliisi toimii näkyvällä paikalla julkisen vallan edustajana ja on siten avainasemassa pyrittäessä suvaitsevuuden lisäämiseen sekä syrjinnän ehkäisemiseen.

C on haastattelussa lausunut, että hän pitää homoseksuaaleja ja SETA ry:tä "sairaina" ja ettei sellaisia saisi lainkaan olla olemassa. Tästä lausunnosta saattoi päätellä hänen suhtautuvan kielteisesti ja jopa halveksivasti seksuaalisiin vähemmistöihin.

Mielestäni C:n haastattelussa esittämät mielipiteet ovat senluonteisia, ettei poliisin edustajan sovi sellaisia julkisesti esittää. Ne ovat ristiriidassa poliisilain 2 §:stä ilmenevän asiallisuus- ja puolueettomuusvaatimusten sekä poliisiasetuksen 13 §:n 2 momentissa asetetun käyttäytymisvelvoitteen kanssa.

Saadun selvityksen valossa ei ole kuitenkaan syytä epäillä, että C olisi kantelussa väitetyin tavoin syyllistynyt rikoslain 11 luvun 8 §:ssä tarkoitettuun kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Katson C:n silti menetelleen virkavelvollisuutensa vastaisesti siinä, että hän on antanut puheena olevan haastattelun virka-aikana poliisin toimitiloissa ja poliisin virkapuvussa. Tällä tavalla hän on mahdollistanut sellaisen kuvan syntyvän, että kannanotto on esitetty viran puolesta tai poliisikunnan edustajana ja poliisimiehen roolissa.

Teon haitallisuusarvioinnissa tulee erityisesti ottaa huomioon poliisin tehtävä oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen sekä kansalaisten tasa-arvon ja myös vähemmistöryhmien perusoikeuksien turvaajana.

C:n tarkoituksena ei kuitenkaan ole ilmeisesti ollut esiintyä haastattelussa poliisin edustajana vaan yksityishenkilönä. Näin ollen hänen viakseen jää lähinnä varomattomuus. Tyydyn siten eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön 9 §:n 1 momentin nojalla antamaan C:lle vastaisen varalle huomautuksen hänen edellä selostetusta, lainvastaiseksi katsomastani menettelystään sekä kiinnittämään hänen huomiotaan poliisimiehen velvollisuuteen pidättäytyä vähemmistöjä loukkaavien lausuntojen julkisesta esittämisestä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestä.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös sisäasiainministeriölle sekä Länsi-Suomen lääninhallitukselle.